

ELEMENTS PER A L'ESTUDI DEL MONESTIR DE SANT BENET DE BAGES

JORDI TORNER I PLANELL

Documentar i aportar el major nombre de dades sobre els béns que formen part del nostre patrimoni artístic ha esdevingut una necessitat i un requisit imprescindible per dur-hi a terme qualsevol intervenció. És, en aquest sentit, que els fons documentals que ens aporten informació sobre els béns culturals, les actuacions que s'hi han realitzat o les informacions sobre el seu estat en un moment determinat s'han revaloritzat i han assumit un protagonisme creixent. La fotografia com a eina i com a testimoni per documentar la realitat en un instant o l'elaboració de guies sobre fons documentals relacionats amb l'arquitectura o l'urbanisme, en són un exemple.

Per això en l'estudi del nostre patrimoni cada vegada és més valorat conèixer els seus antecedents, la història o les transformacions que l'han afectat. I, en aquesta línia, cal remarcar que el segle XIX va tenir una influència molt important. Per posar alguns exemples podem assenyalar les transformacions en el camp administratiu, polític, social o econòmic com la industrialització, les guerres carlines, el procés de desamortització, la implantació d'un règim liberal, la formació de noves estructures territorials com les províncies, etc. I van haver-hi moviments conjunturals que afectaren molt negativament el nostre patrimoni cultural, com la crema de convents de l'any 1835; però, també, va haver-hi moviments vers la protecció i la valoració del nostre llegat cultural. L'any 1844 es van crear les comissions provincials de monuments històrics i artístics, l'any 1876 es va fundar l'Associació Catalana d'Excursions Científiques i, uns anys més tard, l'Associació Arqueològica Barcelonesa, entre d'altres.

Situació del Monestir de Sant Benet de Bages a la segona meitat del s. XIX

Tradicionalment s'ha assenyalat que l'any 1835 amb l'exclaustració, el monestir és abandonat i entra en un llarg període de decadència. L'any 1845 passa a mans

privades¹ i, l'any 1908, Elisa Carbó, mare del pintor Casas, el compra i es porta a terme una restauració sota la direcció de J. Puig i Cadafalch. Aquest en l'obra *L'Arquitectura Romànica a Catalunya* quan parla del claustre, assenyala:

El cas de juxtaposició de Sant Benet de Bages ha estat estudiat per l'arquitecte Coll y per qui escriu aquestes ratlles al dirigir la restauració del monastir empresa per l'actual propietari el pintor D. Ramon Casas.²

El paper de l'arquitecte Josep Coll i Vilaclara en l'estudi del monestir sovint no ha estat prou valorat, tot i que ja l'any 1906 va fer una conferència al Centre Excursionista del Bages i el seu treball es va publicar en el Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya l'any següent.

El manuscrit del mossèn Victor Massanes

El rector de Navarcles, Victor Massanes i Sallent, va escriure, l'any 1864, un manuscrit que porta per títol *La Tebaida del Llano de Bages. Historia de la creacion dedicacion y dotacion del real monasterio de S.Benito de Bages por el que fue Cura-Parroco de Navarcles*, de tamany quartilla i cinquanta-vuit pàgines. L'exemplar que utilitzem és una còpia feta per Joaquim Sarret i Arbós³ l'any 1894 i que es guarda a l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa. És interessant seguir la descripció arquitectònica que ens fa del conjunt del monestir de Sant Benet que classifica en diferents apartats: «La Iglesia», «Las catacumbas», «Sacristia», «El claustro». A la pàgina 57 sota l'epígraf «Notas correspondientes al Catálogo que antecede» ens diu:

1. La bibliografia és força extensa però pensem que són bàsiques per una primera aproximació: Josep Coll i VILA CLARA, Josep DANÉS I TORRAS, i JOSEP GUITART, *La Comarca de Bages i el Monastir de Sant Benet. Record del Aplec Excursionista de Catalunya de l'any 1922, celebrat el dia 21 de maig*. Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages, 1922. Josep PUIG I CADA FALCH, Antoni de FALGUERA, i J. GODAY I CASALS. *L'Arquitectura romànica a Catalunya* (vol. II), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1911. Fortià SOLÀ I MORETA, *El Monestir de Sant Benet de Bages*. Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Manresa, 1955. Xavier SITJES I MOLINS, *Sant Benet de Bages. Estudi Arqueològic* (2 ed.), Manresa, 1975. AA.VV., «Sant Benet de Bages», a *Catalunya Romànica. Bages*, vol. XI, Barcelona, 1984.
2. Josep PUIG I CADA FALCH, Antoni de FALGUERA, i J. GODAY, *L'Arquitectura romànica a Catalunya* (vol. II), Barcelona, 1911, pàg. 334.
3. A la portada del manuscrit que hem utilitzat hi ha dues notes molt aclaridores per documentar el camí que ha seguit; transcrites ens diuen «Es copia sacada del original que se guarda en la Biblioteca del colegio de S. Jose de estudiantes pobres de Vich por el Rdo. Pablo Orriols Presbitero Cura Economo de Navarcles y por el mismo es depositada en el archivo de dicha parroquia en 1890.» I a continuació una nota de Joaquim Sarret i Arbós que diu «La presente es copia del ejemplar manuscrito que se conserva en el archivo Parroquial de Navarcles el cual me ha facilitado el Rdo. Pablo Orriols Presbitero hoy dia Parroco de la misma Parroquia. Manresa, 21 febrero de 1894. Joaquim Sarret y Arbós [signatura].» Aquest manuscrit porta el número AHCM/R. 2075. Bib. Gen.

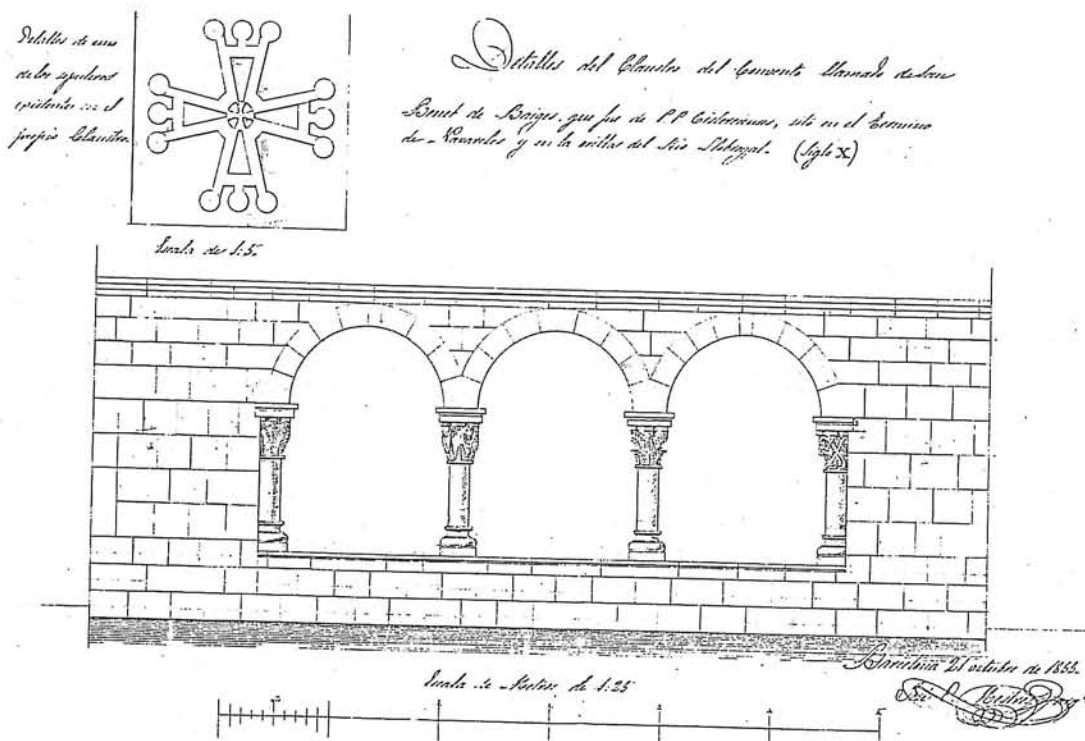

Fig. 1. Dibuix de Josep Oriol Mestres sobre diferents aspectes del claustre de Sant Benet de Bages, que porta la data del 21 d'octubre de 1855 (ARABA/3093-P).

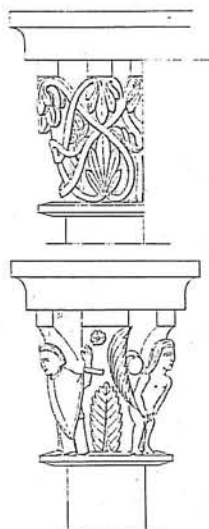
A.= De esta fecha datan los primeros datos que suponen un Cura Parroco residente en esta Parroquia. De un documento firmado por el Rey de Aragon D. Pedro III en 1382 parece que la regentaban los religiosos de Bages y tendrian en su archivo las partidas y documentos. B.= Hasta el año 1542 Navarres formaba parte del termino civil de S. Benito de Bages y es de creer que continuo asi algunos años. C.= En el año 1690 se principio la torre de la Iglesia y en 1704 se prolongó la Iglesia desde la torre hasta la fachada que existe hoy dia. La graderia se edificó en el año 1857. D.= Este Cura Parroco vio concluida la obra de la Iglesia [es refereix a Ignasi Padrós que va estar a la rectoria de Navarres des de l'any 1738 a l'any 1775, segons ens indica el manuscrit] E.= En el año 1787 se fundó el novenario de almas en esta Iglesia. F.= En 1797 se principio el puente que conduce a Manresa y se concluyo en 1806. En esta obra tuvo gran parte el Parroco de Navarres. G.= En Noviembre de 1863 recibí la concesion que en union de este pueblo, habia suplicado al Illm. Sr. Obispo de Vich para poderse venerar en esta [pàg. 58] iglesia el cuerpo de S. Valentin que antes se veneraba en la iglesia del Real monasterio de S. Benito de Bages antes de la supresion de dicho monasterio.

Algunes d'aquestes dades no han estat recollides per autors posteriors i s'hauran de contrastar. Especialment interessants són les notícies sobre la prolongació de

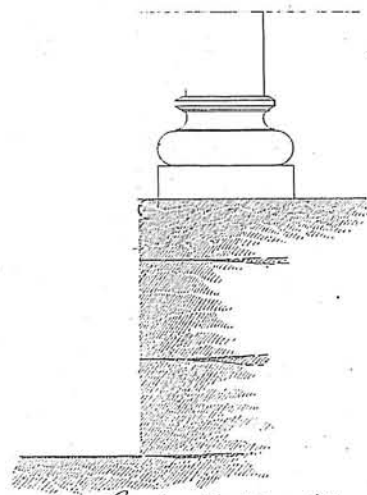
Detalls del claustre del monestir de Sant Benet de Bages que fou de P. Oriol Mestres.

(S. X.)

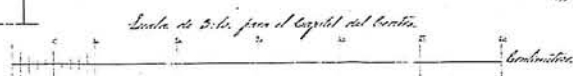
Scala de 5:20.

Scala de 5:20.

Scala de 5:16. per el capítol del claustre.

Reconstrucció del claustre de 1833.

Josep Oriol Mestres

Fig. 2. Estudi de Josep Oriol Mestres de diferents capitells del claustre.
21 d'octubre de 1855 (ARABA/3094-P).

l'església des de la torre fins la façana, l'any 1704, o la construcció de la graderia de l'edifici l'any 1857.

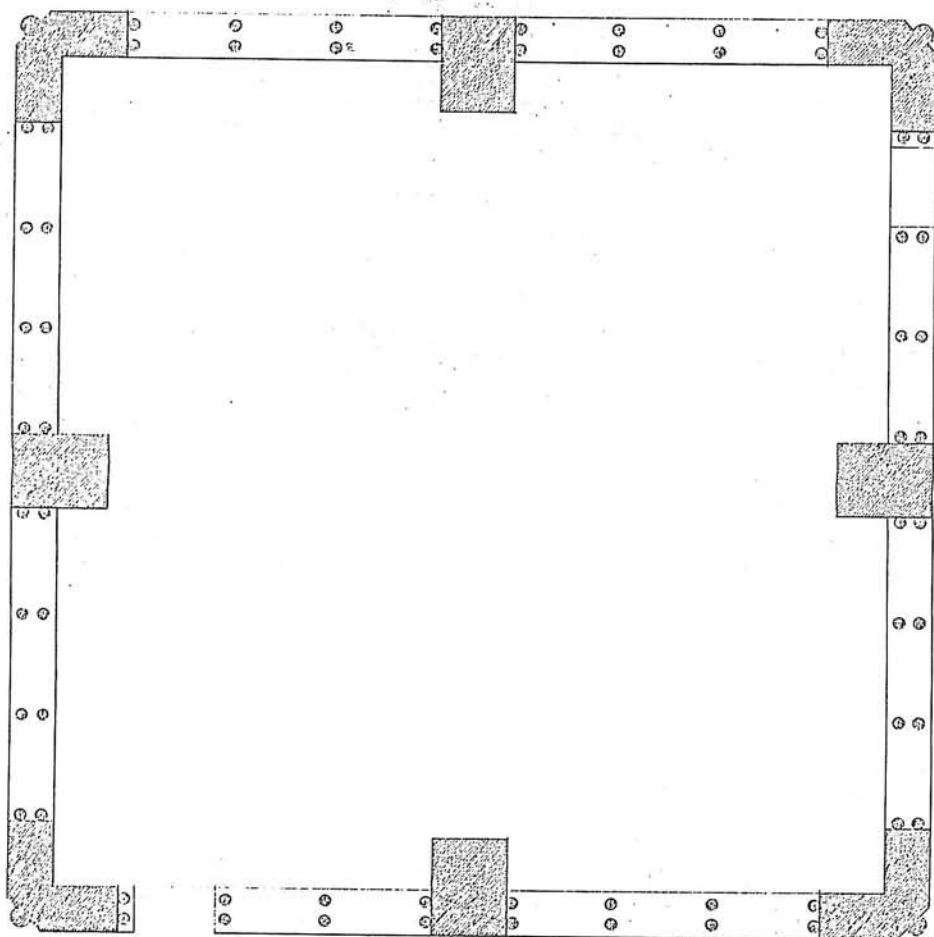
El Plànol i diferents dibuixos del Claustre del Monestir de Sant Benet de Bages de l'arquitecte Josep Oriol Mestres

Es tracta d'un plànol i dues làmines amb diferents dibuixos sobre motius del claustre que va realitzar l'arquitecte Josep Oriol Mestres l'any 1855 i que en aquest breu escrit donem a conèixer.⁴ En les làmines s'identifica molt clarament un dels capitells, es tracta del número 27 seguint la numeració que va utilitzar X. Sitjes.⁵

Les raons de la seva realització no són segures però hi ha algunes analogies amb les intervencions en el monestir de Santa Maria de Ripoll, de la mateixa època,

4. ARABA (Arxiu de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi). Sig. 3092-3093 i 3094/P.
5. La numeració que va utilitzar X. Sitjes i Molins en el seu estudi sobre Sant Benet és la que ha adoptat l'obra *Catalunya Romànica*.

Claustre romanesco, del Monestir que fou de S. B. Cebrian, construït en el terreny primitiu de Noya, y a les ordres del rei Lluís, per un dels seus fills, San Rutil de Bages (S. X.)

Barcelona 21 octubre de 1855.
Josep Oriol Mestres

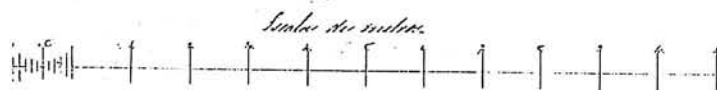

Fig. 3. Plànol del claustre del Monestir de Sant Benet de Bages, de Josep Oriol Mestres.
 Barcelona, 21 d'octubre de 1855 (ARABA/3092-P).

que ha estudiat Conxa Peig i Ginabreda. Establir les motivacions, el caràcter que havia de tenir la possible restauració, intentar refer el conjunt arquitectònic o consolidar les ruïnes..., són qüestions que, en un futur, caldrà estudiar i intentar respondre. La primera solució, la restauració, comportava el perill que retornés el culte i que impliqués un canvi de propietat a favor de l'Església; en canvi, la segona opció, d'un aire més romàntic, contribuïa a assegurar la posició d'aquell moment. Aquesta és una possible explicació per donar raó que els dibuixos i plànols de Josep Oriol Mestres siguin, només, del claustre. Tanmateix, és una posició oberta que caldrà aprofundir, estudiant la tasca de diferents arquitectes com el propi Josep Oriol Mestres, Jaumé Gustà o Josep Coll, entre d'altres.

L'adquisició del monestir per la Fundació Caixa de Manresa, aquest estiu, obre un conjunt de possibilitats per a la rehabilitació i potenciació del conjunt arquitectònic. I és un exemple d'una via molt important per a la conservació del nostre patrimoni cultural: la implicació de les institucions.